

”Olenhan jo iso tyttö?”

Lapsen itsenäistymisen tukeminen musiikkileikkikouluryhmässä 2-vuotiaasta 3-vuotiaaksi ja lapsen kehitykselliset edellytykset itsenäistyä

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin ala
Musiikkipedagogi
Varhaisiän musiikkikasvatus
Opinnäytetyö
Kevät 2010
Koivunen Minttu

Lahden ammattikorkeakoulu
Musiikkipedagogin koulutusohjelma

KOIVUNEN, MINTTU

”Olenhan jo iso tyttö?”

Lapsen itsenäistymisen tukeminen musiikkileikkikouluryhmässä 2-vuotiaasta 3-vuotiaaksi ja lapsen kehitykselliset edellytykset itsenäistyä

Varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnäytetyö, 31 sivua, 4 liitesivua

Kevät 2010

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön aiheena on lapsen itsenäistymisen tukeminen musiikkileikkikoulussa 2-vuotiaasta 3-vuotiaaksi, jolloin lapsi siirtyy perheryhmästä leikkiryhmään ja tulee muskaritunnille ilman aikuista. Työssä kerrotaan 2-3-vuotiaan lapsen kehityksen eri osa-alueista ja annetaan muskariopettajille sekä myös muille kasvattajille neuvoja lapsen itsenäistymisen tukemiseksi. Tutkimuksessa seurattiin ja havainnoitiin myös seitsenlapsisen muskariryhmän toimintaa siirtymävaiheessa perheryhmästä leikkiryhmään.

Avainsanat: musiikkileikkikoulu, 2-vuotias, 3-vuotias, itsenäistymiskehitys

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in music pedagogy

KOIVUNEN, MINTTU

“I’m already a big girl, am I?”

How to support a child’s growing independence in a music playschool group at the age of 2 to 3 and what are a child’s preconditions for growing independence

Bachelor’s Thesis in early childhood music education 31 pages, 4 appendices

Spring 2010

ABSTRACT

The subject of this thesis is supporting a child’s independence in a music playschool group, when the children begin to go there without parents. The thesis includes theories of a child’s development at the age of 2 to 3 and tips for music playschool teachers and also other educators to support a child’s developing independence. There was also a music playschool group of seven children that was observed for the thesis.

Key words: music playschool, two-year-old child, three-year-old child, independence development

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LAPSEN YLEINEN KEHITYS 2–3-VUOTIAANA	2
	2.1 Kolmas ikävuosi (2–3v)	2
	2.1.1 Sosiaalinen kehitys	2
	2.1.2 Motorinen ja fyysinen kehitys	4
	2.1.3 Persoonallisuuden kehitys	5
3	LAPSEN MUSIIKILLINEN KEHITYS 2–3-VUOTIAANA	6
	3.1 Kolmas ikävuosi (2–3v)	6
	3.1.1 Laulaminen	6
	3.1.2 Soittaminen	7
	3.1.3 Musiikkiliikunta	7
	3.1.4 Kuuntelu	8
	3.2 Perheryhmän ja leikkiryhmän tavoitteet musiikkileikkikoulussa	8
	3.2.1 Perheryhmä (2-vuotiaat)	8
	3.2.2 Leikkiryhmä (3-vuotiaat)	9
4	LAPSEN ITSENÄISTYMISKEHITYS VAUVASTA 3-VUOTIAAKSI	10
	4.1 Itsenäisyyden alkupuolilla	10
	4.2 Itsenäistymiskehitys	10
5	TUTKIMUKSEN IDEA, TOTEUTUS JA TIEDONKERUUTAVAT	14
6	RYHMÄN KUVAUS JA KYSELYLOMAKETUTKIMUKSEN TULOKSET	15
	6.1 Ryhmän kuvaus	15
	6.1.1 Lasten valmiudet tulevaa itsenäistä muskariharrastusta varten keväällä 2009	15
	6.1.2 Lasten itsenäisen muskariharrastuksen aloitustunnel- mia syksyllä 2009	16
7	HAVAINTOPÄIVÄKIRJA JA IRTAANTUMISHARJOITUKSET	19
	7.1 Havaintopäiväkirja	19

7.1.1 Irtaantumisharjoituksia 2-vuotiaiden ryhmässä keväällä 2009	
19	
7.1.2 Havaintoja 3-vuotiaiden tunneilta syksyllä 2009	21
8 YHTEENVETO HAVAINNOINTIRYHMÄN LASTEN ITSENÄISTYMISESTÄ	22
9 KOKENEIDEN MUSIIKKILEIKKIKOULUNOPETTAJIEN KOKEMUKSIA JA NEUVOJA TUKEA LASTA ITSENÄISTYMISSPROSESSISSA	24
10 SOVELTAVIA OHJEITA MUSKARIOPETTAJALLE LAPSEN ITSENÄISTYMISEN TUKEMISEKSI	27
11 POHDINTA	30
LÄHTEET	31
LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Lapsi kohtaa 3-vuotiaana muskarissa ison muutoksen: muskariin on mentävä aivan yksin, kun aikuinen ei tule enää tunneille mukaan. 2-vuotias lapsi käy vielä perheryhmässä aikuinen mukanaan, mutta 3-vuotiaiden leikkiryhmässä lapset ovat keskenään opettajan kanssa. Se luo haasteita niin opettajalle, vanhemmille kuin lapsellekin. Miten valmistaa lasta itsenäiseen harrastukseen? Miten auttaa lasta itsenäistymisprosessissa? Voiko niin pieni lapsi sopeutua toimimaan itsenäisesti muiden lasten joukossa?

Kohtasin itse kyseisen haasteen muskariopettajana vuonna 2009, kun opetin 2-vuotiaiden perheryhmää ja sain tietää jatkavani samojen lasten kanssa 3-vuotiaiden leikkiryhmässä seuraavana syksynä. Päätin valmistautua kaikkiin mahdollisiin tavoin 3-vuotiaiden ryhmän aloitukseen: otin selvää 2–3-vuotiaan lapsen kehitystasosta, kyseisen ryhmän lasten valmiuksista ja siitä, mitä muskariopettajan tulee ottaa huomioon ottaessaan vastaan ryhmän niin pieniä, mutta kuitenkin jo niin isoja lapsia.

Lapsen kolmas ikävuosi on merkittävä käännekohta muskariharrastusta ajatellen. On valmistauduttava luopumaan hetkeksi vanhemmasta, uskallettava olla toisten lasten joukossa ja tilanteesta riippuen tutun tai tuntemattoman aikuisen seurassa. On toimittava ryhmässä, otettava toiset huomioon, odotettava omaa vuoroa. On opeteltava sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja sääntöjä. Lapselta vaaditaan paljon, ja muskariopettajan onkin tehtävä kaikkensa, jotta lapsi saa muskarissa turvallisen ympäristön harjoittaa näitä taitojaan ja kehittyä tasapainoisesti. Tämä opinnäyte-työ tarjoaa muskariopettajille sekä myös muille kasvattajille ja vanhemmille tietoa 2–3-vuotiaan lapsen kehityksestä ja neuvoja lapsen itsenäistymisprosessin tukemiseen.

2 LAPSEN YLEINEN KEHITYS 2–3-VUOTIAANA

Lapsen kehityksen eri osa-alueet ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa. Erittelen kuitenkin sosiaalisen, motorisen ja persoonallisuuden kehityksen sekä myöhemmin itsenäistymiskehityksen erillisiksi osa-alueiksi, joita tarkastellessani pyrin selvittämään 2–3-vuotiaan lapsen valmiuksia ryhmässä toimimiseen, itsenäisyyteen ja toisten ihmisten huomioon ottamiseen. Musiikkileikkikoulunopettajan työssä on ensisijaisen tärkeää tietää lasten kehitystasosta ja valmiuksista, jotta tunnit voi suunnitella sopivan haastaviksi, mutta silti lapsille mieluisiksi. Näin opettaja osaa ottaa jokaisen lapsen kehitystason ja siihen liittyvät tarpeet huomioon tunnin aikana.

2.1 Kolmas ikävuosi (2–3v)

Hongisto-Åbergin, Lindeberg-Piironen ja Mäkisen mukaan lapsen ajattelu kehittyy ja tehdyt havainnot sekä aistikokemukset yhdistyvät tiedolliseen ja kielelliseen kehitykseen. Lapsi oppii kertomaan omin sanoin näkemästään ja kokemastaan. Hän kysyy paljon ja on kiinnostunut ympäristöstään. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 2001, 44.) Lapsi alkaa motoristen valmiuksien myötä liikkua entistä enemmän, tutkia ympäristöään ja useimmiten tässä iässä oppii myös siistiksi. Uteliaista pikku tutkimusretkistä huolimatta lapsi tarvitsee tiedon siitä, että aikuinen on lähellä ja valmiina ottamaan tämän vastaan. (Takala & Takala 1992, 219.)

2.1.1 Sosiaalinen kehitys

Lapsi alkaa ottaa kontaktia muihin ikätoverihinsa ja yksin leikkiminen alkaa hiljalleen vaihtua yhdessä leikkimiseksi. Tässä iässä leikki on kuitenkin vielä enimmäkseen rinnakkaisleikkiä, eli lapset ovat lähekkäin mutta keskittyvät vielä omiin puuhiinsa. Esineet ovat lapsen mielessä eläviä, ja hän jäljittelee näkemäänsä ja kokemaansa leikin kautta. (Hongisto-Åberg ym. 2001, 44-46.)

Takalan ja Takalan (1992) mukaan lapsi omaksuu *sosiaalisia toimintakaavioita* toimiessaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Tiettyjä asioita varastoituu lapsen muistiin; sosiaalisia sääntöjä, toisiin ihmisiin kohdistuvia tunteita, totuttuja toimintatapoja tietyissä tilanteissa jne. Toimintakaaviot muodostuvat lapsen omien kokemusten kautta, ja uudenlaiset sosiaaliset tilanteet ja kokemukset muokkaavat niitä. Lapsi oppii sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja harjoittaa niitä toisten ihmisten kanssa. Hän myös oppii joitakin sosiaalisia sääntöjä. Aikaisemmin lapsi on ottanut kontaktia lähinnä aikuisiin, mutta nyt hän alkaa hakea hyväksyntää ja huomiota toisilta lapsilta. Jos lapsi on hyvin riippuvainen aikuisesta, hän ei kehitä riippuvuussuhdetta ikätovereihinsa vaan toverisuhteiden kehitys viivästyy. Varhainen toverisuhteiden kehittyminen vaikuttaa siis olevan aikuisiin muodostuneiden suhteiden kehittymisen jatkoa. 2-vuotiaalla voi huomata jo olevan empaattisia kykyjä; hän osoittaa myötätuntoa toista kohtaan tai lohduttaa itkevää. (emt.)

Takala ja Takala (1992) jaottelevat sosiaalisen kehityksen etenemisen *sosiaalisten perustaitojen* sekä *sosiaalisen vuorovaikutuksen monimutkaisempien taitojen* muodostumiseen. Kaikki vuorovaikutus ja yhdessäolo vaatii tiettyjä sosiaalisia perustaitoja, kuten toisen kuunteleminen, aloitteen tekeminen ja vuorotellen keskustelu. Kolmannen ikävuoden aikana lapsi harjoittelee näitä sosiaalisia perustaitoja, mutta myös monimutkaisempia vuorovaikutuksen taitoja saattaa ilmetä orastavasti. Niitä ovat esimerkiksi auttaminen, vaihtaminen, yhteistoiminta ja toisen ohjaaminen. (emt., 191-192.)

Lapsen kehitykselle ensisijaisen tärkeää on perusluottamuksen muodostuminen. Lapsi oppii luottamaan aikuisen apuun ja puheisiin. (emt., 193.) Hän oivaltaa, että pystyy vaikuttamaan tiettyihin asioihin ja tapahtumiin ja kokeilee uskaliaasti rajojaan. Itsenäistymispyrkimysten myötä lapsi joutuu myös huomaamaan omien edellytystensä ja mahdollisuuksiensa riittämättömyyden ja saattaa kokea sen vuoksi häpeää. Lapsen itsenäistyminen näkyy myös siinä, että hän kiinnostuu tuottamaan omia ajatuksia yksin sekä vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa ja kaipaa aikuiselta palautetta ajatuksistaan. (emt., 219-220.) Näitä ajatuksia voi vanhemman lisäksi soveltaa myös muskariopettajaan; 2-3-vuotiaana lapsi alkaa yleensä jutella muskaritunneilla ja uskaltaa kertoa opettajalle, ulkopuoliselle aikuiselle, asioita itsestään ja elämästään. Vähitellen lapsi oppii luottamaan opetta-

jaan, uskaltaa vastata opettajan kysyessä jotain, haluaa olla aktiivisesti mukana keskusteluissa ja tahtoo vaikuttaa tunnilla tehtäviin asioihin. Keltikangas-Järvinen (2004) korostaa, että lapsen tulee oppia sosiaalisuus ja muiden kanssa olemisen taito omalla tavallaan ja omaa vauhtiaan, ei siihen painostettuna (Keltikangas-Järvinen 2004, 150).

2.1.2 Motorinen ja fyysinen kehitys

Takalan ja Takalan (1992) mukaan 2-vuotias lapsi on omaksunut liikunnalliset perustaidot, kuten kävelemisen, ryömimisen, juoksemisen, hyppäämisen, heittäminen, vetämisen ja työntämisen, ja harjoittelee niitä innolla. Lapsi osaa monia vaikeampiin motorisiin suorituksiin vaadittavia osasuorituksia, mutta motoristen suoritusten koordinoinnin kyky ei ole vielä tarpeeksi kehittynyt niiden yhdistämiseen. Motoriset valmiudet liikkua itsenäisesti antavat lapselle rohkeutta tehdä omatoimisia tutkimusmatkoja ja kokeilla rajojaan. Aikuisella on siinä suuri merkitys: lapsen selviytyminen kyseisistä tilanteista riippuu aikuisen tuesta ja asenteesta tutkimusmatkoja kohtaan. Lapsen on annettava kokeilla, onnistua ja epäonnistua. (emt., 99-102.)

Lapsi muodostaa käsityksensä omasta minästään ja kehostaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Fyysisellä ja motorisella kehityksellä on suuri merkitys minäkäsityksen muodostumiselle; ympäristön reaktiot lapsen kokoon tai liikkumiseen herättävät lapsessa tunteita, jotka joko vahvistavat tai heikentävät minäkuvaa. Aikuiset vertaavat oman lapsensa kehitystä yleisiin käsityksiin lapsen kehitysvaiheista, ja myöhemmin lapsi tekee saman itse. Ympäristön palautteen perusteella lapsi hahmottaa oman kehonsa ja motoriset valmiutensa. Lapsiryhmässä nopeammin kehittyneen lapsen on helpompi sopeutua joukkoon ja hyväksyä itsensä osana ryhmää kuin hitaammin kehittyneen. Siksi lasta pitäisi kehitystasostaan huolimatta rohkaista yrittämään, onnistumaan ja hyväksymään omat valmiutensa. (emt., 103-104.) Tämä on musiikkileikkikoulunopettajalle haaste – tunnit on suunniteltava niin, että asiat tehdään yhdessä, mutta kuitenkin niin, että kaikkea voi soveltaa jokaisen lapsen kehitystasolle sopivaksi, jotta jokainen voi kokea onnistumisen tunteita.

2.1.3 Persoonallisuuden kehitys

Takalan ja Takalan mukaan lapsen kehitykseen vaikuttavat sekä sisäinen kypsymisprosessi että ympäristön häneen kohdistamat odotukset. Nämä odotukset ovat ikäsidonaisia ja muuttuvat lapsen kasvaessa. Kussakin ikävaiheessa lapselle tulee eteen *kehitystehtäviä*, joiden myötä hänelle jää pysyviä tapoja toimia ja suhtautua itseensä ja toisiin. 2-vuotiaan kehitykselle haastavia tehtäviä ovat itsenäisyyden ja riippuvuuden välillä tasapainotteleminen sekä hallussaan pitämisen ja periksi antamisen taidot. 3-vuotias harjoittelee oma-aloitteisuutta ja omien päämäärien saavuttamista. (emt., 217-218.)

Liikunnalliset valmiudet ovat keskeisessä asemassa lapsen persoonallisuuden muodostumiselle toisen ja kolmannen ikävuoden aikana. Hän alkaa suoriutua entistä itsenäisemmin erilaisista arkipäivän toimista, mikä auttaa häntä muodostamaan minäkuvaansa. Kielellisen kehityksen eteneminen tuo lapselle valtaa vaikuttaa asioihin, ja hän oppii ymmärtämään sen ja käyttää sitä edukseen. Mahdollisuuksiensa ja rajojensa oppimisen myötä lapselle muodostuu käsitys siitä, että hän on kykenevä saamaan itse jotain aikaan. (emt., 219-220, 224.) Lapsi käsittelee ja jäljittelee tunteitaan leikin kautta etsien ratkaisuja, purkaen pelkoa ja valmistautuen kohtaamaan erilaisia elämäntilanteita (emt., 122).

3 LAPSEN MUSIIKILLINEN KEHITYS 2–3-VUOTIAANA

Muskaritunnin suunnittelun taustalla on aina tieto lasten valmiuksista ja ikäryhmän oletettavista taidoista. Tunnin aikana lapselle tulee tarjota kehitystasolleen sopivia haasteita ja mahdollisuuksia sekä onnistua että myös epäonnistua, ja sitä kautta kasvattaa itsetuntoaan. Opettajalla tulee olla käsitys siitä, millaisia taitoja hän voi edellyttää kultakin lapselta ja miten tukea lasta tavoitteiden saavuttamisessa. Seuraavaksi kerron, millaisia valmiuksia 2–3-vuotiaalla lapsella tavallisesti on musiikkileikkikoulun työtapoihin nähden.

3.1 Kolmas ikävuosi (2–3v)

Musiikki luo ilon ja mielihyvän kokemuksia, jotka ovat tärkeitä lapsen kehitykselle. Se voi helpottaa turhautumistilanteissa tai luoda turvallisuudentunteen jännittävällä hetkellä. Musiikki voi myös toimia siltana kodin ja hoidon välillä: ”Lapsen kiintymyssuhteeseen liittyvä eroahdistus voi helpottua kun jaetut musiikilliset kokemukset antavat ”läsnäolon tunteen” äidistä tai isästä päivähoitoon totuttelevalle lapselle.” (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2000, 81.) Sama pätee varmasti myös muskariin yksin jäävään lapseen.

3.1.1 Laulaminen

Laulaminen ja puhuminen kehittyvät käsi kädessä, ja lapsen laulu kasvaa vain aikuisen laulun pohjalta. Niinpä on tärkeää, että aikuinen laulaa lapselle ja lapsen kanssa eri tilanteissa ja yhdistää lauluja arkipäivän tilanteisiin. (Karppinen ym. 2000, 79.) Lapsi omaksuu suuren määrän lauluja ja loruja, mutta ei välttämättä osallistu niihin tunneilla. Kotona sen sijaan lapsi saattaa laulaa ja seipitellä runoja taukoamatta. Hän tottuu oman äänensä käyttämiseen ja kuuntelemiseen, ja lapselle muodostuu äänenkäytöstä luonnollinen tapa ilmaista itseään. Laulamisen mahdollisuus kehittää mielikuvitusta, ja musiikin käyttömahdollisuudet laajenevat myös kielelliseen ilmaisuun. Lapsi motivoituu yleensä helposti rikkaan mielikuvituksen ansiosta ja leikinomaisten tehtävien lomassa harjoittaa huomaamattaan eri

taitojaan. Lapsi yhdistää motoriikkansa, melodia- ja rytmitajunsa sekä laulamiseen ja äänen tuottamiseen tarvittavat valmiutensa, ja kokonaisvaltainen koordinaatio kehittyy. (Hongisto-Åberg ym. 2001.)

3.1.2 Soittaminen

Kehosoittimet ovat tärkein soitinmuoto parin vuoden ikäiselle lapselle. Oman kehon hahmotus vahvistuu, ja rytmien kokeminen tapahtuu kokonaisvaltaisesti. Rytmisoittimet on valittava lapsen motoristen edellytysten sekä soitinten turvallisuuden mukaisesti. (Karppinen ym. 2000, 80.) Tässä vaiheessa etsitään perussykettä laulujen ja leikkien lomassa ja pyritään löytämään soittamisen ilo ja herättämään kiinnostus soittimiin. Taitavissa lapsiryhmissä voi kokeilla motorisesti haastavampiakin soittimia, kuten triangelia ja kanteletta vapaasti näppäillen.

3.1.3 Musiikkiliikunta

Laulujen sisältö yhdistetään leikkiliikkeisiin, mikä mahdollistaa sanojen oppimisen helpommin ja samalla motivoi lapsia lauluun leikinomaisesti. Useimmiten tässä iässä lapsi keskittyy vielä enimmäkseen leikkiliikkeiden toteuttamiseen ja oman kehonsa hallintaan aikuisen laulaessa, mutta pikkuhiljaa laulukin alkaa tulla luontaisesti mukaan lapsen huomaamatta. Lapsi opettelee eläytymään kuulemaansa ja ilmaisemaan kehollaan musiikista saamiaan tunteita ja mielikuvia. Musiikkiliikunnan avulla lapsen liikekoordinaatio ja kehontuntemus kehittyvät. Lapsi alkaa löytää perussykkeen musiikista ja reagoi myös tasa- ja kolmijakoiseen musiikkiin erilaisin liikkein. Musiikin dynaamiset vaihtelut tulevat tutuiksi mielikuvien kautta, ja lapsi liittyy niihin mukaan liikettä. Hän oppii noudattamaan yhteisiä ohjeita ja keskittymään omaan suoritukseensa. (Hongisto-Åberg ym. 2001.)

3.1.4 Kuuntelu

Musiikki herättää lapsessa mielikuvia ja tunteita, ja hän eläytyy niihin. Lapsi oppii kuuntelemaan ja odottamaan toisten esityksiä (nk. konserttikäyttäytyminen) ja pystyy keskittymään pieniin kuuntelutuokioihin kerrallaan. Hän tutustuu erilaisiin soittimiin ja materiaaleihin ja oppii erottamaan niistä tulevia ääniä. (emt.) Lapsi on kiinnostunut kaikenlaisista äänistä; myös luokan ulkopuolelta tulevista ”häiriö-äänistä”, ja kyselee usein, mistä hänen kuulemansa ääni tuli. Myös opettajan antamien ohjeiden kuuntelu ja ymmärtäminen ovat osa kuuntelua; 2–3-vuotias ymmärtää ohjeet hyvin, jos ne on kerrottu selkeästi ja yksinkertaisesti.

3.2 Perheryhmän ja leikkiryhmän tavoitteet musiikkileikkikoulussa

On hyvä selventää sekä 2- että 3-vuotiaiden muskariryhmien yleiset tavoitteet, jotta koko tutkimuksen idean ymmärtäisi paremmin. Seuraavat tavoitteet ovat otteita Lahden konservatorion musiikkileikkikoulun lukuvuoden 2009–2010 op-
paasta.

3.2.1 Perheryhmä (2-vuotiaat)

Perheryhmissä lapsi käy tunnilla yhdessä aikuisen kanssa. Ryhmässä totutellaan yhdessäoloon muiden lasten ja aikuisten kanssa. Toimitaan kokonaisvaltaisesti kaikilla työtavoilla. Tarjotaan myös aikuisille virikkeitä itsenäiseen musisoimiseen lapsen kanssa. Vahvistetaan vuorovaikutusta sekä tuetaan kielen- ja motoriikan kehitystä körötellen, leikkien, soittaen sekä liikkuen musiikin mukana. - - 2-vuotiaiden toiminnan painopiste on lapsen omien taitojen kehittämisessä. Opettaja seurataan ja matkitaan vanhempien roolin siirtyessä taka-alalle.

3.2.2 Leikkiryhmä (3-vuotiaat)

Lapset käyvät tunnilla kerran viikossa 45-60 min. ilman aikuista. Tunneilla totutellaan olemaan ryhmässä – minä/me yhdessä. Kartutetaan lasten laulu- ja loruvävarastoa sekä käytetään omaa ääntä eri tavoin. Etsitään ryhmän yhteistä sävelkorkeutta ääniharjoitusten ja helppojen laulujen avulla. Käytetään keho-, rytmija laattasoittimia monipuolisesti. Toteutetaan musiikin eri elementtejä mm. tempo- ja tasa- ja kolmijakoista rytmiä, sekä dynamiikkaa monin tavoin sekä havainnoidaan musiikin eri muotorakenteita esim. tanssien avulla. Lähestytään opetuksen sisältöalueita vastakohtaparien kuten korkea-matala, hiljainen-voimakas, hidas-nopea avulla. Tutustutaan soittimiin ja musiikin eri tyylilajeihin sekä pyritään osallistutamaan mm. lastenkonsertteihin ja erityyppisiin soitinesittelyihin.

Perheryhmässä tavoitteena on tukea lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta, kuitenkin vähitellen aktivoimalla lapsen omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Leikkiryhmässä taas totutellaan itsenäiseen harrastukseen, otetaan kontaktia muihin lapsiin ja toimitaan yhdessä ryhmänä.

4 LAPSEN ITSENÄISTYMISKEHITYS VAUVASTA 3-VUOTIAAKSI

4.1 Itsenäisyyden alkupoluilla

Lapsen tietoisuus omasta itsestään, mahdollisuuksistaan ja itsenäisyydestään alkaa kehittyä vähitellen heti syntymästä lähtien. Kerron Koppisen ja Koppisen teoksen (1988) pohjalta lyhyesti lapsen itsenäistymiskehityksen kulun vauvasta asti, koska ensimmäisillä ikävuosilla on suuri merkitys siihen, miten lapsi kykenee itsenäistymään 2–3-vuotiaana.

Lapsen tutkiva ja aktiivinen suhtautuminen ympäristöönsä on tuntomerkki itsenäisyydestä. Se tarkoittaa kehitysvaiheen ja elämäntilanteen mukaista erillisyyden ja läheisyyden tasapainottamista. Itsenäistyvää lasta tutkii maailmaa ja itseään ja on valmis ottamaan kontaktia muihin ihmisiin ja toimimaan ryhmässä. Vanhempien tulee siis tukea lasta sekä löytämään itsensä että ymmärtämään muiden ihmisten merkitys, jotta tällä on edellytykset toimia itsenäisenä yksilönä yhteisössä. (emt., 16.)

Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden tulisi kulkea rinnakkain hyvässä kasvatusympäristössä, kuten perheessä, hoidossa tai vaikkapa muskarissa. Tällaisessa yhteisössä on pidettävä huolta siitä, että jokaisella yksilöllä on mahdollisuus kehittyä ja itsenäistyä vapaasti. Yhteisössä lapsi alkaa oppia yhteisiä sääntöjä ja käyttäytymistä ja saa vastuuta ja velvollisuuksia. Hänelle on annettava tilaisuus harjoitella erilaisia asioita niin omatoimisesti kuin se kyseisessä ikävaiheessa on mahdollista. Lapsen on annettava ratkaista ongelmia itse ja selvittää joistakin tilanteista oman päättelykykynsä avulla; muuten hän ei opi itsenäiseksi ja omatoimiseksi ihmiseksi. (emt., 29-32.)

4.2 Itsenäistymiskehitys

Lapsen ja aikuisen välillä on vuorovaikutusta jo ennen lapsen syntymää. Jo syntymä on merkittävä hetki lapsen itsenäistymisessä: hän irtautuu fyysisesti äidistä ja aloittaa elämän omana yksilönään, vaikkakin vielä tietysti hyvin riippuvaisena

äidistään. Jo syntymähetkellä lapselle voi välittyä tunne siitä, että hän on hyväksytty ja tervetullut maailmaan. Lapsen kasvulle on tärkeää käsitellä häntä tuolla hetkellä ihmisenä, ei esineenä. Ihmisarvoinen syntymä on kaiken perusta, sillä se on hyvä alku lapsen tunne-elämän ja sosiaalisuuden kehittymiselle. Synnyttyään vauva pyrkii välittömästi ottamaan katse- ja kosketuskontaktia johonkin uudessa, vieraassa maailmassa, ja silloin jo kohdussa tutuksi tulleiden äidin ja isän läheisyys ja rakkaus antavat lapselle kokemuksen turvallisuudesta. Lapsen fyysinen irtautuminen äidistä ei kuitenkaan merkitse riippumattomuutta vanhemmista, vaan hän tarvitsee jatkuvaa huomioimista ja huolenpitoa kasvaakseen tasapainoiseksi ja hyvinvoivaksi. Tämä kasvu edellyttää myös kunnioittamista; oikeutta omaan uneen ja nälkään, omiin tuntemuksiin ja tunteisiin, oikeutta olla oma itsensä juuri sellaisena kuin on. Tuntiessaan tulevansa rakastetuksi ja oppiessaan luottamaan tärkeän aikuisen huolenpitoon vauvalle muodostuu perusluottamus, joka on itsenäistymisen perusta. (emt., 36-55.)

Pieni vauva ei selviydy ilman ensimmäistä, perusluottamukseen pohjautuvaa ihmissuhdetta. Rakastava aikuinen tyydyttää vauvan tarpeet, ja vauva oppii luottamaan siihen, että itku tuottaa tarpeiden tyydytyksen. Vauva ei vielä tiedosta olevansa äidistä erillinen, vaan kokee olevansa tämän kanssa yhtä. Vauvan maailma muodostuu hänen hoitajansa mukaan: jos hoitaja on rauhallinen, iloinen ja luotettava, hän mieltää koko maailman tällaiseksi. Luotettavassa maailmassa vauva uskaltaa myös luottaa itseensä ja omiin mahdollisuuksiinsa. Kasvaessaan hän alkaa tutkia ympäristöään katsellen, kuunnellen, maistellen ja haistellen sekä kosketellen. Jos ympäristö arvostaa lasta ja vastaa myönteisesti itsenäistymispyrkimyksiin, lapsen käsitys omasta itsestä erillisenä yksilönä vahvistuu. Lasta ei voi jättää itsenäistymään yksin; hän tarvitsee aina aikuisen perusturvaksi ja ”tukikohdaksi”. Lapsi luo käsityksen itsestään sen perusteella, miten ympäristö häntä kohtelee. (emt., 36-55.) Perusluottamuksen kehittyminen on lähtökohta omaksi itseksi kasvamiselle ja itsenäistymiselle. Luottamus omiin vanhempiin alkaa kehittyä jo syntymästä, ja se voimistuu koko ensimmäisen elinvuoden ajan. Luottamus syntyy, kun lapsen tarpeisiin vastataan. (emt., 44.)

Ensimmäisen ikävuoden jälkimmäisellä puoliskolla lapsen ja äidin välinen yhteenkuuluvuus alkaa hellittää, kun lapsi alkaa löytää oman tahtonsa ja näyttää sen

äidille. Lapsi ei enää koe olevansa yksi ja sama olento äitinsä kanssa, mikä tekee hänestä tietoisesti avuttoman. Liikkumisen alku eli omin avuin kääntyminen synnyttää lapsessa ensimmäiset kokemukset hänen itsenäisistä mahdollisuuksistaan, ja ryömiminen ja konttaaminen paikasta toiseen avaavat täysin uusia maailmoja tutkittavaksi. Lapsi on kykenevä liikkumaan yksin kauemmas aikuisesta, mutta etäisyys saattaa hämmentää lasta ja hän palaa takaisin aikuisen luo. Tässä tilanteessa on erityisen tärkeää, että aikuinen on ottamassa lasta vastaan ja antamassa turvallisuudentunteen pienelle tutkimusmatkailijalle. (emt., 55-64.)

Kurkistus- ja piilotteluleikit luovat pohjaa lapsen ymmärrykselle siitä, että äiti ei aina ole näköpiirissä. Kasvaessaan lapsi oppii olemaan pidempiä aikoja näkemättä äitiä säilyttämällä mielikuvan tästä. Mielikuva luo turvallisuudentunteen, mutta sen kaikutessa lapsen on päästävä ”tankkaamaan” eli nähtävä äiti, oltava tämän lähellä hetki ja tankattava läheisyydentunnetta ja rakkautta, ennen kuin hän pystyy taas toimimaan irrallaan ja itsenäisesti. Tankkaamisen tarve ei lopu lapsella missään ikävaiheessa; vain tankkausvälit voivat pidentyä. (emt., 55-64.)

Puolitoistavuotias lapsi harjoittelee entistä enemmän oman tahtonsa ilmaisemista; nyt myös kielellisen kehityksen mahdollistamana vastaan sanomista. Tätä vaihetta kutsutaan usein uhmaiäksi. Uhmasta ei ole kuitenkaan kysymys, vaan lapsi huomaa oman erillisyytensä ja harjoittelee olemaan eri mieltä. Lapselle ei ole tärkeintä olla eri mieltä, vaan kokea olevansa erillinen yksilö. Lapselle on tärkeää saada harjoitella myös suuttumista ja kiukkuja. Hän harjoittelee uusia taitoja, kuten pukemista ja syömistä, sekä tutustuu omaan kehoonsa. Lapsi oppii ymmärtämään kieltoja ja sääntöjä ja kokeilee rajojaan. Aikuisen tehtävä on lapsen havaintojen ja oivallusten huomaaminen ja niistä iloitseminen. Vanhempien ja lapsen välinen myönteinen vuorovaikutus auttaa lapsen itsetunnon kehittymistä. Tätä vaihetta seuraa nk. lähentymisvaihe, jolloin lapsi usein takertuu uudelleen äitiin. Silloin hän joutuu hyväksymään erillisyytensä ja tasapainoilee itsetunnon ja sen ongelmien kanssa. Lapsi erottaa äidin konkreettisenä olentona sekä mielikuvan äidistä. Äidin poissa ollessa lapsi ei välttämättä kiukuttele, vaan säästää kiukun jälleennäkemisen hetkeen. (emt., 64-68.)

Noin kolmevuotiaana lapsi pystyy olemaan suhteellisen pitkiä aikoja erossa vanhemmistaan säilyttäen mielikuvan heistä. ”Tankkausta” kuitenkin tarvitaan vielä päivittäin – vaikkakin harvemmin kuin ennen. Lapsi oppii jakamaan asioita, kuten isän ja äidin toisen sisaruksen kanssa, tai leikkikaluja leikkitoverin kanssa. Hän ratkaisee ongelmiaan ja tunnustelee maailmaa leikin kautta. Monet taidot kasvattavat itseluottamusta ja kokemusta siitä, että lapsi osaa ja kykenee tekemään paljon asioita ihan itse. Hän on ylpeä omista voimistaan ja taidoistaan; mitä enemmän hän voi luottaa niihin, sitä paremmin hän ymmärtää pystyvänsä selviytymään yksin. Asettaessaan selkeitä rajoja lapselle aikuinen vahvistaa tämän minäkuvaa, joka auttaa lasta tasapainottelemaan itsenäisyyden ja riippuvuuden välillä. (emt., 68-72.)

5 TUTKIMUKSEN IDEA, TOTEUTUS JA TIEDONKERUUTAVAT

Idea opinnäytetyöni aiheeksi syntyi kolmannen opiskeluvuoteni talvella, jolloin olin ohjannut perheryhmäharjoittelunani Lahden konservatoriolla 2-vuotiaiden ryhmää syksystä lähtien. Sain tietää voivani jatkaa edelleen seuraavana vuonna saman ryhmän kanssa leikkiryhmäharjoitteluna. Kyseessä oli ensimmäinen koko vuoden kestävä, oma muskariryhmäni. Itsenäistymiskehityksen tutkiminen tuli mieleeni siinä vaiheessa kuin luonnostaan: minulla oli loistava tilaisuus seurata ryhmän lasten itsenäistymistä. Ilman tätä havainnointimahdollisuutta olisin tuskin valinnut kyseistä aihetta opinnäytetyölleni.

Ryhmäni lasten vanhemmat olivat koko ajan olleet todella aktiivisia ja innolla mukana muskariharrastuksessa, joten ei ollut vaikeaa saada heitä suostumaan mukaan tutkimukseen. Täytätin heillä lasten valmiuksia ja kehitystä koskevan kaksiosaisen kyselyn; ensimmäinen osuus tehtiin keväällä 2-vuotiaiden ryhmässä ja toinen loppusyksyllä 3-vuotiaiden ryhmässä.

Aloin tehdä keväällä 2-vuotiaiden ryhmässä pieniä itsenäistymisharjoituksia, ja kirjoitin muistiin havaintojani pitämistäni muskaritunneista. Tuntisuunnitteluuni opinnäytetyön aihe vaikutti jonkin verran, kun tietoisesti yritin saada lapsia vähitellen irtaantumaan vanhemmasta ja toimimaan itsenäisesti. Pyrin siihen, että kevään pienet harjoitukset valmistaisivat lapsia syksyä varten, jolloin heidän olisi tarkoitus jäädä ilman aikuista muskariin.

Keräsin tietoa myös haastattelemalla neljää jo työelämässä toiminutta muskariopettajaa, jotka kertoivat omista kokemuksistaan 3-vuotiaiden ryhmien ohjaamisesta ja antoivat ohjeita, miten näiden kanssa tulisi toimia ensimmäisillä tunneilla.

6 RYHMÄN KUVAUS JA KYSELYLOMAKETUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Ryhmän kuvaus

Tein tutkimustani varten vuoden ajan havaintoja seitsemän lapsen muskariryhmässä. 2-vuotiaiden ryhmässä oli yhdeksän lasta, mutta kaksi heistä jäi kesäloman jälkeen pois tai vaihtoi ryhmää. Lisäksi alkusyksystä ryhmässä kävi muutaman kerran pari minulle uutta 3-vuotiasta, jotka eivät kuitenkaan jatkaneet harrastusta. Useimmat lapsista olivat käyneet perhemuskarissa vanhemman kanssa jo useamman vuoden, ja perheet olivat sitä kautta tuttuja keskenään. On siis otettava huomioon se, että lapset tunsivat entuudestaan toisensa, mikä vaikutti edistävästi ryhmäytymiseen ja sitä kautta myös itsenäistymiseen. Kuten Hartup kirjassa *Lapsen sosiaalinen kehitys* mainitsee, tutut ikätoverit luovat turvallisuudentunnetta oudoissa tilanteissa (1982, 193-194).

Ryhmässä oli yksi poika ja kuusi tyttöä, iältään yhtä lasta lukuun ottamatta noin kolmen kuukauden sisällä syntyneitä eli hyvin samanikäisiä. Tässä ryhmässä ei voi siis sanoa, että alkuvuodesta syntyneet lapset olisivat merkittävästi kehittyneempiä kuin loppuvuodesta; minun mielestäni iällä ei ole ollut sinänsä merkitystä itsenäistymiseen. Lapset olivat hyvin taitavia ja aktiivisia ikäisekseen, mihin uskoisin vanhempien myönteisen ja kannustavan asenteen vaikuttaneen.

6.1.1 Lasten valmiudet tulevaa itsenäistä muskariharrastusta varten keväällä 2009

Ryhmän kaikki lapset olivat käyneet muskarissa joko vauvasta tai 1-vuotiaasta lähtien, ja useat vielä samassa ryhmässä keskenään. Muskari on ollut kaikille mieluinen harrastus, ja kaikki lapset ovat lähteneet reippaalla ja innostuneella mielellä tunneille. Suurin osa lapsista kävi päivähoidossa, minkä ajattelin helpottavan syksyllä muskariin yksin jäämistä ja siellä itsenäisesti toimimista. Kotona vanhemman tai hoitajan kanssa olleet lapset olivat kuitenkin olleet aivan yhtä reippaita kevään tunneilla kuin päivähoidossa käyvätkin. Vanhempien mukaan yhtä lukuun ottamatta kaikkien lasten oli helppo jäädä vieraan ihmisen hoitoon. Muskarin ul-

kopuolella lasten kerrotaan olleen pääosin oma-aloitteisia ja reippaita; joillakin se riippui tilanteesta. Moni lapsi oli jo 2-vuotiaana itsenäisempi ollessaan ilman vanhempaa, mutta kahdella lapsella vanhemman läsnäolo loi turvallisemman olon toimia itsenäisesti.

Suurin osa lasten vanhemmista ennusti alkusyksyn yksin jäämisen olevan aluksi hieman hankalaa, mutta uskoivat lasten sopeutuvan nopeasti tilanteeseen. Kahden lapsen osalta ajatus yksin jäämisestä tuntui vanhempien mukaan helpolta. Monelle lapselle muskari oli ainoa ohjattu harrastus – kaksi heistä harrasti lisäksi jotain muuta ja kävi niissä yhtä mielellään. Puolet lapsista oli vanhemman mukaan toiminut kevään aikana muskarissa jo tavallista itsenäisemmin ja toinen puolikas satunnaisesti. Uskoisin, että lasten reipas luonne ja useat irtaantumisharjoitukset auttoivat asiaa, kuten myös tutussa ryhmässä toimimisen turvallisuus.

Vanhemmat kuvasivat lastensa luonteenpiirteitä hyvin vaihtelevasti: suurimman osan lapsista kerrottiin olevan sosiaalisia, innokkaita ja tarkkailevan uutta tilannetta etäämmältä. Jotkut olivat oma-aloitteisia, vastaanottavaisia, reippaita ja lähtivät innostuneesti mukaan uusiin asioihin. Joitakin lapsia kuvailtiin kuitenkin myös ujoiksi ja vetäytyviksi.

Kevään kyselyn vastausten perusteella ryhmä oli suurelta osin valmis itsenäiseen harrastukseen. Monien lasten kohdalla ennustettiin pientä ”alkutakkuilua”, mutta tutun opettajan ja tutun ryhmän uskottiin vaikuttavan myönteisesti. Lähtökohdat olivat hyvät. Myös omasta mielestäni ryhmän lapset tuntuivat olevan valmiita jäämään muskariin yksin, mikäli kesäloma ei aiheuttaisi suuria muutoksia itsenäistymisessä.

6.1.2 Lasten itsenäisen muskariharrastuksen aloitustunnelmia syksyllä 2009

Lähes jokainen lapsi odotti kesällä innokkaasti muskarin alkua. Kesän aikana perheissä oli keskusteltu muskariin yksin jäämisestä, ja syksyn alussa useimmat halusivatkin lähteä tunnille yksin. Kaikki lapset olivat lähteneet syksyllä reippaalla ja innostuneella mielellä muskariin. Pari lasta halusi vanhemman olevan vielä en-

simmäisellä tai muutamilla ensimmäisillä tunneilla mukana, mutta sen jälkeen olimme jo lasten kanssa keskenämme. Alku oli siinä mielessä hankalaa, että joidenkin lasten eroahdistus tarttui reippaampiinkin lapsiin, ja vanhemmista oli vaikeaa yrittää olla erossa. Monen lapsen kerrotaan varmistaneen useasti, odottaako äiti varmasti oven ulkopuolella muskarin ajan. Vanhemmista tuntui hyvältä ja luottavaiselta jättää lapsi yksin muskariin, kun lapsi vaikutti luottavan opettajaan. Joidenkin mielestä oli mukava saada hetki omaa aikaa, mutta jotkut myös harmitelivat, kun eivät enää päässeet osallistumaan muskariin.

Muutammat vanhemmat olivat yllättyneitä lastensa reippaudesta, vaikka olivat kuitenkin uskoneet muskariin jäämisen sujuvan hyvin. Vain yksi lapsi oli syksyn tunneilla ujompi, vaikka vanhemman mukaan mieli olisi tehnyt oikeasti osallistua enemmän. Syksyn mittaan hänkin kuitenkin rohkaistui tulemaan mukaan leikkeihin. Useille ryhmän lapsille syntyi kesän tai syksyn aikana pikkusisarus, mikä vaikutti lapsiin vaihtelevasti: eräs vanhempi kertoi, että pikkusisarus ei vaikuttanut lapsen itsenäistymiseen, kun taas toinen oli sitä mieltä, että vauvan syntymä aiheutti lapsessa eroahdistusta. Yhden lapsen kohdalla pikkusisaruksen syntymä edisti itsenäistymistä juuri muskarissa: lapsi oli ylpeä, kun sai käydä yksin muskarissa, eivätkä äiti ja pikkusisarus päässeet mukaan. Tutun opettajan ja tutun ryhmän kerrottiin edistäneen itsenäistymistä, kuten myös joidenkin lasten kohdalla uhmaiän ja ”minä itse” -vaiheen, joiden takia lapsi halusi tehdä mahdollisimman paljon asioita itse. Vanhemmat mainitsivat opettajan varman asenteen vaikuttaneen paljon lasten yksin jäämiseen ja turvallisuudentunteeseen.

En osannut odottaa syksyn ensimmäisiltä tunneilta juuri mitään, koska en ollut koskaan ennen opettanut ryhmää, jonka kanssa jatkaisin seuraavanakin vuonna. Ensimmäiset tunnit olivat toisaalta hieman hämmentäviä, kun joidenkin lasten eroahdistus ei meinannut millään hellittää, mutta toisaalta joidenkin lasten reippaudesta ja sanavalmiudesta yllätyin. Yritin kaikesta huolimatta luoda heille mahdollisimman turvallisen ja luottavaisen olon, jotta heidän olisi helppo keskittyä tunneilla aiheeseen – oli aikuinen vielä mukana tai ei. Vanhempien kevään ennustukset lasten valmiuksista vastasivat suurin piirtein syksyn todellisuutta, mutta joitakin yllätyksiäkin tuli. Syyslukukauden tavoitteeni oli saada jokainen lapsi osallistumaan ja kommunikoidaan kanssani, ja se onnistui. Vanhempien vastauk-

set kyselylomakkeisiin auttoivat minua ottamaan kunkin lapsen valmiudet huomioon yksilöllisesti ja ymmärtämään lasten luonnetta hieman entistä paremmin. Tällainen kysely olisi äärimmäisen hyödyllinen toteuttaa ihan jokaisessa muskari-ryhmässä, mutta resurssien ja ryhmien suuren lukumäärän takia työelämässä lähes mahdotonta.

7 HAVAINTOPÄIVÄKIRJA JA IRTAANTUMISHARJOITUKSET

7.1 Havaintopäiväkirja

Pidin havaintopäiväkirjaa vuoden 2009 tammikuusta lokakuuhun, eli 2-vuotiaiden ryhmässä lukuvuoden jälkimmäisen puoliskon sekä 3-vuotiaiden ryhmässä lukuvuoden ensimmäiset kuukaudet. Kirjoitin muistiin havaintojani tunneilta sekä toteuttamieni itsenäistymisharjoitusten onnistumisen arviointia.

7.1.1 Irtaantumisharjoituksia 2-vuotiaiden ryhmässä keväällä 2009

Tammikuussa lumiukko- ja lumilinnateeman aikaan aloitin irtaantumisharjoitukset lasten kanssa. 2-vuotiaiden ryhmässä lapset istuvat omilla pienillä tuoleillaan ja vanhemmat heidän takanaan isommilla tuoleilla. Motivoinniksi olin rakentanut hallaharsosta lumilinnan, jonne pyysin lapsia tulemaan kanssani niin, että aikuiset jäivät istumaan paikoilleen. Linnasta oli suora näköyhteys ja hyvin lyhyt matka aikuisten luo, ja kaikki lapset lopulta tulivat sinne; jotkut tosin siten että aikuinen tuli myös mukaan istumaan lähelle. Aiemmilta tunneilta tuttua lumiukkolaulua laulettiin lattialla istuen niin, että tehtiinkin lasten piiri ja ympärille aikuisten piiri. Samalla kuljetettiin lumiukkopehmolelua lasten piirissä lapselta toiselle ja harjoiteltiin pientä kontaktin ottoa vieruskaveriin. Lumiukon antaminen piirissä seuraavalle oli vielä vähän hankalaa, mutta yksin istuminen ei tuottanut mitään ongelmia. Näin tehtiin lattialla istuen kahdella peräkkäisellä tunnilla, ja kolmannella pyysin lapsia piiriin omien tuoliensa eteen vanhempien istuessa tuoleilla, jolloin vanhemmat eivät enää olleet lastensa selän takana vaan hieman kauempana.

Helmikuussa käytin motivointikeinona oikealla lumella täytettyä vatia, ja sen sijaan, että olisin mennyt lasten luo, pyysin heidät luokseni kokeilemaan lunta. Näin heidän piti lähteä tuoleiltaan, vaikka vanhemmat jäivätkin istumaan. Uskallus oli ensimmäisellä kerralla vaihtelevaa, mutta luulen sen johtuvan enemmänkin lumen jännittäväydestä eikä siitä, etteikö lapsi olisi uskaltanut tulla opettajan luo.

Maaliskuussa lauloimme monella tunnilla laulua Tossu ja sukka, jota varten teimme useasti lasten kanssa oman piirin vanhempien ollessa taustalla. Silloin huomasin, että oman piirin muodostaminen sujuu jo hienosti ja voisin toiminnasani enemmän keskittyä lasten itsenäisen tekemisen tukemiseen, enkä enää niinkään vanhemmasta fyysisesti erilleen sijoittumiseen. Saman tunnin lopuksi puputeemaan liittyen ohjasin pikkupuput peitolle pesään lepäämään isojen heiluttaessa heidän päällään hallaharsoa. Vain kolme halusi mennä peitolle, mutta muut eivät kuitenkaan arastelleet vaan tulivat mieluummin mukaan heiluttamaan hallaharsoa. Seuraavalla pupuaiheisella tunnilla pyysin lapset luokseni silittämään pupupehmoletua. Pienen ujostelun jälkeen lähes kaikki tulivat innolla. Soittaessamme laulua Pikku pupu järven jäällä alttopaloilla ja marakasseilla asetin soittimet hieman normaalia kauemmaksi lasten tuoleista, ja kaikki tulivat soittopaikoille reippaasti, pari äidin kanssa. Liikuntalaatoilla eli teemaan liittyen ”kivillä” hyppelyyn lapset halusivat osallistua itse pitämättä aikuista kädestä kiinni, vaikka en niin kehoittanutkaan!

Huhtikuussa kalateeman aikaan rakensin lasten istumapaikoista katsoen luokan toiselle puolelle ongintapaikan, jonne jokainen sai vuorollaan tulla onkimaan leikkikaloja magneettiongella. Useimmat uskalsivat tulla onkimaan yksin ja juoksivat innostuneina näyttämään muille saalistamaansa kalaa. Seuraavalla tunnilla keskelä luokkaa toteutettuun soittohetkeen lapset tulivat taas reippaasti mukaan vanhempien istuessa tuoleilla. Kolmannella kala-aiheisella tunnilla liitin magneettiongintaan pienen ”kalojen houkuttelun”, eli ennen ongintaa jokainen tuli luokseeni näppäilemään kanteletta vapaasti. Jokainen tuli innolla kokeilemaan kanteletta ja onkimaan, eli toteuttamaan pientä esiintymishetkeä, vaikkakin selkä ”yleisöön” päin.

Toukokuussa koin suuria onnistumisen hetkiä ryhmän kanssa. Lapsille hyvin tuttua Laiva-laulua laulaessamme uitimme muovista pientä laivaa vedellä täytetyssä vadissa. Jokainen halusi uittaa laivaa, ja ihan jokainen lapsi lauloi! Se oli ensimmäinen kerta, kun kuulin joidenkin lasten laulavan, ja olin todella onnellinen. Tuttu laulu ja mielekäs toiminta sen ohessa selvästi motivoivat lasta. Laivanuittohetkeen kului paljon aikaa tunnista, mutta en välittänyt siitä, kun tulos oli näin loistava. Vanhemmat istuvat koko ajan luokan toisella puolella tuoleillaan ja ihailivat

lasten laulua. Seuraavalla tunnilla uitimme taas laivaa, jolloin jälleen lähes jokainen lauloi mukana. Tuttu piiritanssi tanssittiin tällä kerralla niin, että teimme lasten kanssa oman piirin ja aikuiset muodostivat meidän ympärillemme omansa. Kaikki lapset tulivat reippaasti piiriin ja vain yksi lapsi vilkuili tanssin aikana taakse äitiin.

7.1.2 Havaintoja 3-vuotiaiden tunneilta syksyllä 2009

Ensimmäinen muskarikerta elokuun loppupuolella jännitti sekä yksin muskariin jääviä lapsia että myös minua. Jotkut lapsista itkivät eroahdistusta, mutta muutamat jäivät heti reippaasti yksin. Ensimmäiselle tunnille jäi pari aikuista mukaan. Oli ihanaa huomata pitkän kesäloman jälkeen, että lapset muistivat asioita pitkältikin keväästä. Eräs lapsi kysyi, etsitäänkö tänään Helmiina-kanaa, jota oli keväällä pääsiäisen aikaan muskarissa etsitty. Toisen lapsen äiti taas kertoi, ettei voinut kesällä edes ajaa konservatorion ohi autolla, koska lapsi kyseli jatkuvasti, että ”koska se muskari aukeaa?”

Toisella kerralla havaitsin jo selvää ryhmäytymistä lasten kesken. He ottivat kontaktia toisiinsa ja hieman jo juttelivat keskenään. Muutama aikuinen oli vielä mukana, kuten myös kolmannella kerralla, joka oli viimeinen kerta, kun lopullisen ryhmän seitsemästä lapsesta jollakin oli vielä vanhempi mukana. Syyskuun lopulla minun ja lasten välillä alkoi jo olla molemminpuolista vuorovaikutusta: melkein kaikki kertoivat asioistaan ja vastasivat kun kysyin jotain. Siitä lähtien ryhmä alkoi pikku hiljaa olla eläväisempi ja lapset alkoivat oma-aloitteisesti jutella minulle ja kysyä kaikenlaisia kysymyksiä. Parilla kerralla jouduin jopa komentamaan joidakin lapsia, kun he villiintyivät. Muuten ryhmä oli hyvin rauhallinen, lapset olivat kilttejä ja innostuneita. Vain yksi lapsi istui syksyn ensimmäisestä kerrasta lähtien paikallaan koko tunnin ajan tekemättä mitään, mutta marraskuusta lähtien hänkin tuli mukaan leikkeihin ja myös jo lauloi. Tavoitteeni joululomaan mennessä oli saada jokainen jäämään yksin muskariin ja laulamaan tai muuten kommunikoi-maan kanssani, ja se tavoite toteutui, mistä olen hyvin iloinen.

8 YHTEENVETO HAVAINNOINTIRYHMÄN LASTEN ITSENÄISTYMISESTÄ

Tutkimukseni on vaikuttanut paljon tuntuunni ja opettamiseeni havaintoryhmässä. En koe tutkimuksen haitanneen opetusta, vaan pikemminkin se toimi hyvänä pohjana suunnittelulle ja tavoitteiden asettamiselle. Saatoin tehdä muiden opettajien toimintaan verrattuna tavallista enemmän itsenäistymisharjoituksia 2-vuotiaiden ryhmässä keväällä, mutta otin myös koko ajan huomioon sen, että kyseessä oli vielä perheryhmä, jossa yhtenä tavoitteena on vahvistaa lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. Ryhmän vanhemmat ymmärsivät itsenäistymisharjoitusten tarkoituksen hienosti ja tukivat lasten oma-aloitteisuutta perheryhmässä.

Uskoisin, että tässä ryhmässä suurin itsenäistymistä edistävä asia on ollut se, että ryhmä sekä opettaja säilyivät samana 2-vuotiaista 3-vuotiaisiin. Myös aktiiviset ja innokkaasti muskariharrastukseen suhtautuvat vanhemmat ovat olleet merkittävä osa lasten itsenäistymisprosessissa. Syksyn ensimmäisillä kerroilla 3-vuotiaiden ryhmässä oli havaittavissa jonkinasteista eroahdistusta, mutta se meni nopeasti ohi ja pystyimme keskittymään tunnin varsinaisiin asioihin täysipainoisesti jo syyskuun lopulta asti.

Muutamilla lapsilla on ollut useilla tunneilla jokin lelu mukana. Muskariin ei yleensä ole tapana tuoda omia leluja, mutta olen antanut tässä ryhmässä lasten tuoda niitä mukanaan, koska monella ne toimivat *transitionaaliobjektina*: turvalemuna, joka muistuttaa äidistä tai isästä näiden ollessa poissa näköpiiristä (Kurkela 2004). Lapset ovat oppineet, että lelut pidetään tunnin ajan oman tuolin alla tallessa, joten ne eivät ole häirinneet tunnin kulkua. Mielestäni lapsia ei siis saa kieltää tuomasta omaa lelua mukaan muskariin, etenkin 3-vuotiaiden ryhmässä, jossa lapsen pitää oppia olemaan yksin ja tottua mahdollisesti moneen uuteen asiaan ja ihmiseen. Nämä turvalelut saattavat olla ratkaiseva tekijä lapsen yksin jäämisessä, vaikka muskariopettaja ei sitä huomaisi tai ymmärtäisi.

Ryhmän lapset ovat harjoittaneet syksyn aikana sosiaalisten perustaitojen lisäksi jo sosiaalisen vuorovaikutuksen monimutkaisempia taitoja, joista aiemmin kerroin: esimerkiksi soittimien vaihtaminen keskenään vieruskaverin kanssa onnistuu

hyvin, ja toisen auttamistakin on ollut havaittavissa. Jotkut lapset ovat kannustaneet toista lasta soittamaan tai piirtämään, jos tämä ei ole osallistunut. Jokainen ryhmän lapsi on ottanut kontaktia toisiin lapsiin jo syksyn aikana, mikä on edistyksellistä yleisesti 3-vuotiaan kehitystasoon nähden.

Lasten nopea itsenäistyminen ja taitavuus ovat mahdollistaneet tunneilla monia asioita, jotka joissakin 3-vuotiaiden ryhmissä eivät välttämättä olisi vielä ajankohtaisia. Olemme soittaneet kanteletta tikulla säestäen ja pianoa yhtä kosketinta soittaen, sekä tehneet monia harjoituksia, jotka vaativat keskittymistä ja oman vuoron kärsivällistä odotusta. Jokainen lapsi on alkanut laulaa reippaasti, eikä myöskään pelkää pientä ”esiintymishetkeä”, jolloin pitää soittaa yksin muiden laulaessa. Olemme löytäneet ryhmässä yhteisen perussykkeen asiasta sen kummemmin puhumatta. Lapset osaavat hienosti kuunnella ohjeita ja ovat omaksuneet yhteisön, eli tässä tapauksessa muskarin, yhteiset säännöt ja noudattavat niitä.

9 KOKENEIDEN MUSIIKKILEIKKIKOULUNOPETTAJIEN KOKEMUKSIA JA NEUVOJA TUKEA LASTA ITSENÄISTYMISSPROSESSISSA

Omien havaintojeni lisäksi minua kiinnosti tietää, mitä kokeneemmat muskariopettajat ajattelevat 3-vuotiaiden itsenäistymisestä ja millaisia ohjeita heillä mahdollisesti olisi antaa aiheeseen liittyen. Haastattelin neljää muskariopettajaa, jokaista henkilökohtaisesti. Kaksi heistä on hiljattain valmistuneita nuoria opettajia, toiset kaksi jo kauemmin työelämässä olleita. Kolme heistä työskentelee keskenään samassa oppilaitoksessa, yksi muussa musiikkileikkikoulussa.

Osa opettajista alkaa valmistaa 2-vuotiaita kevätpuolella itsenäiseen harrastukseen, osa tekee pieniä irtaantumisharjoituksia koko vuoden ajan. Harjoituksia ovat esimerkiksi piirin muodostaminen opettajan ja lasten kanssa keskenään, liikunnat joissa lapset lähtevät hetkeksi pois vanhemman luota ja välillä taas palaavat, entistä useammat laulut leikkiliikkeineen omalla tuolilla istuen tai motivoinneissa lasten pyytäminen opettajan luokse. Pienet harjoitukset ovat tärkeitä ja turvallisia, koska lapsi huomaa, että vaikka hän hetkeksi lähtee fyysisesti kauemmaksi vanhemmasta, tämä ei silti katoa mihinkään. Kaikki opettajat ohjeistavat vanhempia puhumaan lapsilleen kesän aikana siitä, että syksyllä nämä *pääsevät* muskariin yksin.

Kesäloman on havaittu vaikuttavan vaihtelevasti lasten itsenäistymiseen; joillekin se aiheuttaa takautumista itsenäistymisessä ja joillekin ei. Tuttu ryhmä ja tuttu opettaja kuitenkin auttavat lasta jäämään pitkän tauon jälkeen yksin muskariin. Tuttukin muskariluokka tai -tila voi kuitenkin kesän jälkeen tuntua lapsesta jännittävältä ja ehkä jopa pelottavalta. Yksi opettajista kertoo kesäloman aiheuttavan takautumista kaikenikäisillä; ei pelkästään 3-vuotiailla. Pikkusisaruksen syntymisen on huomattu aiheuttavan monissa lapsissa hieman mustasukkaisuutta ja äidin ikävöintiä, kun on pitänyt jäädä yksin muskariin äidin hoitaessa vauvaa.

Kaikki opettajat pyrkivät siihen, että lapsi jää heti syksyn ensimmäisellä tunnilla muskariin yksin. Jos lapsi kuitenkin haluaa vanhemman olevan mukana, tämä tulee tunnille mukaan, osallistuu aktiivisesti ja vähitellen jää taka-alalle ja pois tunneilta. Kaikkien mielestä vanhemman on kuitenkin saatava olla tunnilla muka-

na niin kauan kuin lapsi sitä oikeasti tarvitsee – jossakin ryhmässä vanhempi on ollut mukana jopa koko vuoden. Ensimmäisille tunneille opettajat valitsevat aihepiirit ja ainakin osan lauluista niin, että ne ovat lapsille tuttuja. Myös tutut rutiinit edelliseltä keväältä pyritään säilyttämään, jos ryhmä pysyy suurin piirtein samana. Tunnin sisällön tuttuus luo lapselle turvallisuudentunnetta. Muutenkin opettajan tulee yrittää luoda jo ensimmäisillä tunneilla mahdollisimman turvallinen ja luotettava ilmapiiri. Kuten yksi opettajista osuvasti sanoi, ensimmäiset tunnit ovat enimmäkseen ”kanaemohuolehtimista”. Lapsilta ei voi vaatia tai odottaa liikoja, vaan ensin tutustutaan rauhassa, otetaan kontaktia ja ollaan lähellä.

Ehkä yleisin asia, joka vaikeuttaa lapsen jäämistä yksin muskariin, on vanhempien vaikeus luopua lapsestaan muskarin ajaksi. Jokainen opettaja on työssään kohdannut vanhempia, jotka tekevät lapsen yksin jäämisestä heidän mielestään liian suuren numeron ja siten välittävät lapselle kuvan, että yksin jääminen olisi jotenkin tosi iso ja jännittävä asia. Usein lapsi olisi valmis jäämään, mutta vanhempi ei haluaisi olla erossa lapsesta tai haluaisi nähdä, miten tunnilla sujuu. Opettajat kertovat useimpien lasten käyttäytymisen muuttuvan vanhemman läsnä ollessa, joten he pyrkivät siihen, että lapset jäisivät muskariin yksin mahdollisimman varhain syksyllä. Eroahdistus myös tarttuu: jos yksi lapsi itkee vanhemman perään, se aiheuttaa helposti muissakin ikävääntunnetta. Yksi opettajista mainitsee myös viivästyneen kehityksen syyksi, jonka takia lapsi ei välttämättä halua jäädä – hän saattaa tuntea häpeää siitä, ettei ehkä pysty kommunikoimaan tai ilmaisemaan itseään vielä kovin hyvin. Myös sen kerrotaan vaikuttavan, onko lapsi päivähoitossa tai jäänyt yleensäkin muiden ihmisten hoidettavaksi koskaan.

Tuttu ryhmä ja tuttu opettaja tekevät lapsen olon turvalliseksi jäädä tunnille yksin, mutta ehkä vielä niitäkin tärkeämpää on vanhempien tuki ja kannustus. Lapsi on usein valmiimpi itsenäiseen harrastukseen, jos kotona on keskusteltu kesän aikana siitä, että lapsi lähtee syksyllä yksin muskariin. Lapsilla saattaa olla syksyn ensimmäisillä tunneilla mukana vaikkapa pehmolelu, joka toimii turvana, kun äiti ei ole näköpiirissä.

Jokainen opettaja painottaa sitä, että vanhempien tulisi luottaa lapseensa ja kannustaa tätä tekemään asioita itsenäisesti. Lapsi tarvitsee vanhemmalta hyväksyn-

nän siihen, että voi lähteä kokeilemaan, onnistumaan ja epäonnistumaan. Vanhempien on oltava tässä tilanteessa valmiita luopumaan, annettava lapselle tilaa ja uskottava siihen, että oma lapsi pärjää yksin. Lapsen kaikkeen tekemiseen ei pidä puuttua, eikä silottaa tietä lapselle, kuten nk. *curling-vanhemmat*; lapsen eläminen tehdään mahdollisimman helpoksi poistamalla mahdollisuudet epäonnistua. Lapsi kuitenkin tarvitsee myös epäonnistumisen kokemuksia, jotta voi kehittyä tasapainoisesti.

Lapsi, joka tulee vastahakoisesti muskariin, ei myöskään usein osallistu tunnilla kovin paljon. Tässä tilanteessa yksi opettajista neuvoo antamaan tuolilleen jäävälle lapselle jonkin verran huomiota, mutta ei liikaa. Jokaisella lapsella on oma rytminsä, ja joku tarvitsee enemmän aikaa kuin toinen. Lasta on hyvä pyytää välillä mukaan, mutta ei tehdä siitä liian isoa numeroa. Opettaja kehottaa antamaan tällaiselle lapselle soittotuokiossa soittimen viereen; lapsi saa itse päättää, haluaako osallistua vai ei. Hänelle on joka tapauksessa annettu mahdollisuus osallistua.

Syksyn ensimmäisillä tunneilla lapsilta ei saa vaatia liikaa. Opettajan rooli on luoda turvallinen ilmapiiri, antaa jokaiselle lapselle huomiota, pitää rutiinit tuttuina ja olla enemmänkin huolehtija kuin opettaja. Olisi erittäin hyödyllistä tavata lasten vanhemmat ja kuulla heiltä kommentteja lapsistaan, jos vain mahdollista. Opettajan tulee miettiä etukäteen miten rauhoittaa vilkas lapsi tai lohduttaa itkevää – miten saada lapsi luottamaan opettajaan. Opettajan on tunnettava 3-vuotiaan kehitystaso hyvin.

10 SOVELTAVIA OHJEITA MUSKARIOPETTAJALLE LAPSEN ITSENÄISTYMISEN TUKEMISEKSI

Sovellan seuraavassa saamaani kokonaiskäsitystä lapsen itsenäistymisen tukemisesta. Koppisen & Koppisen kirjassa (1988, 95) on vanhemmille tarkoitettut hyvät ohjeet lapsen itsenäistymisen tukemiseksi, jotka sopivat soveltaen myös musiikki-leikkikouluun opettajan ohjeiksi.

1. *Auta lasta luottamaan itseensä ja omiin kykyihinsä pysymällä hänen taustallaan kaikessa siinä, minkä hän kussakin kehitysvaiheessa osaa jo tehdä.*

Muskariopettajalla on haastava tehtävä tarkkailla opetuksen ohessa jokaisen lapsen kehitystasoa ja antaa heille mahdollisuuksien mukaan kunkin kehitystasolle sopivia tehtäviä.

2. *Kiitä liioittelematta lapsen saavutuksia vaikka ne sinusta näyttäisivät kuinka pieniltä tahansa.*

Lapsi kokee onnistuneensa, kun häntä kehuaan. Onnistumisen kokemukset kasvattavat lapsen itsetuntoa ja luovat lapselle entistä vahvemman kuvan siitä, että ”minä osaan – yksin”.

3. *Anna lapsen esimerkiksi katsekontaktin, jakamattoman huomion ja sylissäpitämisen avulla tuntea, että rakastat häntä ehdoitta ja olet hänen tukeaan tarvittaessa.*

Arempi lapsi tarvitsee muskarissa hieman muita useammin osoituksia siitä, että opettaja huomaa hänet ja ottaa juuri hänet omana itsenään huomioon. Jatkuva saman lapsen sylissä pitäminen ei ole muun ryhmän kannalta suotavaa, etteivät muut lapset koe jäävänsä yhden aremman lapsen varjoon, mutta silloin tällöin opettajan on hyvä osoittaa yksilöllisesti lapselle, että on läsnä ja turvana tälle.

4. *Kuuntele lasta kärsivällisesti ja osoita ymmärtämystä hänen pelkojaan kohtaan; aina kun on mahdollista, yritä selittää miksi ei ole mitään pelätävää.*

Tunneille on luotava perusturvallinen tunnelma, jotta lapsen on mukava olla ja hän voi keskittyä olennaiseen mitään pelkäämättä. Tässä asiassa on toimittava aina arimman lapsen ehdoilla – vaikka muille esimerkiksi valojen sammutus sopisi, mutta yksi pelkää, ei valoja voi siinä tilanteessa sammuttaa.

5. *Älä puhu äläkä toimi lapsen puolesta, mieti mitä voit tehdä tai jättää tekemättä lapsen hyväksi kussakin kehitysvaiheessa ja kussakin tilanteessa.*

On hyvä antaa lapsen yrittää selviytyä haasteista yksin, jos haasteen päämäärä on kehitysvaiheeseen nähden suinkin saavutettavissa. Pienetkin onnistumiset kasvatavat lapsen itseluottamusta, ja epäonnistumiset taas ovat tarpeellisia, koska niistä oppii. Opettajan tulee antaa ensin lapselle mahdollisuus ratkaista jokin ongelma tai tehtävä yksin tai yhdessä muiden ryhmäoveriensä kanssa – jos se tuottaa vaikeuksia, on autettava häntä/heitä, mutta ei kannata kuitenkaan antaa suorita ratkaisuja vaan antaa lapsen oivaltaa asia vihjeiden kautta itse.

6. *Älä hylkää lasta, äläkä uhkaile hylkäämisellä.*

Vaikka lapsi ei haluaisikaan osallistua leikkeihin vaan vaikkapa jää tuolilleen istumaan, opettajan pitää muistaa silti ottaa hänet huomioon ja välillä pyytää mukaan. Jos lapsi siinä tilanteessa unohdetaan kokonaan, hänen on jatkossa vielä vaikeampi tulla mukaan. Joskus riehaannuttuaan vilkas lapsi saattaa joutua ”jäähyille” eli hetkeksi pois leikistä, rauhoittumaan; siinäkin tilanteessa on tehtävä lapselle selväksi, että jäähyille joutuminen ei tarkoita opettajan hylkäävän lasta, vaan pienen, turvallisen rauhoittumishetken jälkeen tämä on taas tervetullut mukaan leikkiin.

7. *Älä pakota lasta tilanteeseen, jossa hän pelkää, äläkä sivuuta lapsen pelkäämistä olankohautuksella tai vertailemalla toisiin lapsiin.*

Kuten kohdassa 4 jo mainitsin, yhdenkään lapsen pelkotilaa ei saa sivuuttaa vaan on toimittava hänen ehdoillaan. Jos jokin tehtävä esimerkiksi liikuntahetkessä pelottaa lasta, voi tälle antaa vaihtoehdoisen tehtävän. Tässä opettajan on aistittava tarkasti lapsen senhetkiset taidot ja kehitysvaihe, koska lapsi saattaa pelätä jonkin

asian tekemistä siksi, että tehtävän vaikeuden takia tietää tai uskoo epäonnistuvansa. Lapsille on annettava sellaisia haasteita, jotka heidän on mahdollista saavuttaa.

8. *Älä sekoita lasta omiin ahdistuksiisi.*

Muskaritunnilla opettaja elää siinä hetkessä eivätkä muut henkilökohtaiset asiat saa häiritä työntekoa tai välittyä lapsiin. Lapsi aistii hyvin herkästi toisen ihmisen ahdistuksen, ja tunnetilat tarttuvat helposti.

9. *Älä suojele lasta liikaa äläkä kulje koko ajan hänen edellään tietä tasoittamassa; vältä aiheuttamasta lapselle avuttomuuden tunteita; älä sido lasta itseesi.*

Vaikka lapsi on ”vielä” lapsi, lapsi on myös ihminen, yksilö. Hyvä opettaja ei koskaan aliarvioi tai vähättele lapsen taitoja vaan antaa lapsen kokeilla, onnistua ja epäonnistua itse, ja auttaa tarvittaessa ongelmien ratkaisussa tukemalla lasta parhaansa mukaan.

11 POHDINTA

Muskariopettaja voi kokea 3-vuotiaiden ryhmässä suuria onnistumisen tunteita – tai vaihtoehtoisesti epätoivoa, jos lapset eivät millään suostu irtautumaan aikuisesta ja itkevät joka tunti ikäväänsä. Opettajan toiminnalla on suuri merkitys lapsen itsenäistymiseen muskariryhmässä; siihen on kiinnitettävä huomiota. Jokainen lapsi tarvitsee oman aikansa sopeutuakseen isoon muutokseen ja itsenäistyy omassa tahdissaan. Voi myös miettiä, näkyykö itsenäistyminen reippautena ja aktiivisuutena tunneilla vai onko se luonnekysymys – vai ovatko nämä kaksi asiaa aina yhteydessä toisiinsa. Havaintoryhmässäni oli sellaisia lapsia, jotka eivät välttämättä osallistuneet tunneilla kovinkaan paljon, mutta vanhempien mukaan kotona leikkivät tunneilla opittuja leikkejä innoissaan tai kertoivat, kuinka reippaita olivat muskarissa olleet. Opettajan on siis ehkä joissakin tapauksissa vaikea havaita itsenäistymistä. Keltikangas-Järvisen (2004) mukaan tapa, jolla ihminen suhtautuu uuteen sosiaaliseen tilanteeseen riippuu synnynnäisestä temperamentista; toisilla on nk. *helppo temperamentti* ja he pystyvät sopeutumaan nopeasti uusiin asioihin, kun taas *vaikean* tai *hitaasti lämpenevän temperamentin* omaavilla siinä kestää kauemmin (Keltikangas-Järvinen 2004, 92). Itse koen 3-vuotiaan lapsen itsenäistymisen keskeisinä asioina sen, että hän on valmis jäämään yksin tunnille ja sen, että hän ottaa jonkinlaista kontaktia sekä opettajaan että muihin lapsiin: vuorovaikutustilanteissa lapsi huomaa olevansa itsenäinen, erillinen yksilö, jolla on oma paikkansa ja roolinsa yhteisössä. Tunnilla tehtäviin asioihin osallistuminen on enemmänkin taas lapsen luonteesta ja temperamentista kiinni: jotkut ovat rohkeampia kuin toiset, jotka taas mieluummin tarkkailevat etäämmältä mutta silti tuntevat olevansa mukana hetkessä.

Toivon tämän opinnäytetyön auttavan muskariopettajia ymmärtämään, kuinka tärkeä käännekohta muskariin yksin jääminen lapselle on ja kuinka suuri merkitys opettajan toiminnalla on siinä vaiheessa. Lapsi tarvitsee tukea itsenäistymiseensä; on tasapainoteltava ”pienuuden” ja ”isouden” välillä. 3-vuotias lapsi on vielä hyvin pieni ja kaipaa turvaa ja huolenpitoa, mutta samalla jo hyvin iso halutessaan toimia itsenäisesti ja selviytyessään monista haasteista reippaasti. Lapsi tarvitsee kuitenkin aina aikuiselta hyväksynnän itsenäistymiselleen: ”Olenhan jo iso tyttö?”, kysyi eräs ryhmäni lapsista.

LÄHTEET

- Hartup, W. W. 1982. Lapset ja heidän ystävänsä. Teoksessa: H. McGurk (toim.) Lapsen sosiaalinen kehitys.
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 2001. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2000. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Tampere: Tammer-Paino.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys. Juva: WSOY.
- Koppinen, A. & Koppinen, M-L. 1988. Itsenäinen lapsi – vapaa aikuinen. Keuruu: Otava.
- Kurkela, K. 2004. Winnicott, raja, luova asenne. Psykoterapia-lehti [viitattu 15.2.2010]. Saatavissa: www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/kurkela_winnicott.htm.
- McGurk, H. (toim.) 1982. Lapsen sosiaalinen kehitys. Espoo: Weilin+Göös.
- Takala, A. & Takala, M. 1992. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY.
- Lahden konservatorion musiikkileikkikoulun opas 2009-2010.